

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Fr. Nutzhorn (1834-1866)

Citation: Brandes, Georg: "Fr. Nutzhorn (1834-1866)", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 491. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes02tom-shoot-workid57659/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

FREDERIK NUTZHORN

(1867)

Den 20de Februar 1866 døde i Venedig en ung Filolog, hvis Bortgang var et Tab for den danske Videnskab, Dr. phil. Frederik Nutzhorn. Blandt hans utrykte Efterladenskaber fandtes den Oversættelse af Apuleius's berømte *Amor og Psyche*, som nu forelægges Læseverdenen. For de Mange, der personlig har kendt Forfatteren, vil hans Navn paa Titelbladet være tilstrækkeligt til at fremkalde Billedet af hans Personlighed; til den større Kreds, hvem den Afdøde var fremmed, er følgende korte Skildring af hans Liv og Personlighed henvendt.

Frederik Nutzhorn blev født den 15de November 1834 i Kjøbenhavn; han var næstældste Søn af praktiserende Læge D. v. Nutzhorn og dennes Hustru Charlotte, født Feilberg; hans Forældres Hus udgjorde en stor og stærkt sammensluttet Familie og han følte sig bestandig nøje knyttet til sit Hjem, mest af Alt maaske ved en ubegrænset Agtelse for sin Faders Karakter.

Blev han som Voksen Videnskabsdyrker med Liv og Sjæl, saa viste han ogsaa allerede i Barndommen Evne til Studering, en Lethed og Hurtighed i Tilegnelse, der overraskede, fordi den ikke bemærkedes bag en tilsyneladende Enfoldighed; og udviklede han sig som Ældre til en fast og tilforladelig Karakter, saa havde han ogsaa allerede som Barn en vis Mine af naiv Alvorlighed og Ufortrødenhed, som han længe beholdt, og som betegnede hans Væsen. Han har engang fortalt mig, hvorledes han, som lille, for S. Kierkegaard, der jævnlig besøgte Faderen, hans Læge,

den ene Dag efter den anden maatte opløse Andersens «standhaftige Tinsoldat», somme Tider et Par Gange i Træk; det forekommer mig, at man, skønt Nutzhorn ikke tænkte Noget derved, føler den store Sjælekenders humoristiske Blik i dette Vaig.

Til Nutzhorns aandelige Anlæg kom, at han legemligt var vel rustet til Aandsarbejde, af en sund, kraftig, aldrig svækket Konstitution, der bestandig i Tidens Løb blev styrket og hårdet ved Legemsøvelser og Idrætter af alle Slags, men som ligefuldt uden Tvang eller Kamp fandt sig i det i Reglen stillesiddende Liv, han førte; hans Nerver var saa stærke og hans Aand saa uforstyrrelig, at han kunde gaa til og fra sit Arbejde, uden at nogen Afbrydelse forhindrede ham i at tage fat, hvor han stansede, og han arbejdede saa let, at man ikke mærkede hans Flid. Paa dette gensidig føjelige Forhold mellem en videbegærlig Sjæl og et kraftfuldt Legeme herode den store Ligelighed, der udmærkede hans Sind; det svingede meget lidt i Stemninger, det omtumledes ikke af Indtryk. Han kunde hverken blive overstadigt lystig eller pludseligt begejstret eller aldeles sønderknust; som han var rolig uden Flegma, var han ivrig uden Feber, stræbende uden ubestemte Drømme og Længsler; der var i denne Henseende noget Græsk i hans Natur, en medfødt Sindets Ligevægt, der gjorde det sædelige Tyngdepunkt uforrykkeligt. Hans Liv gik ikke hen uden alvorlige Sorger, uden indre Kampe, ikke engang uden gennemgribende Omslag i Overbevisning; men hans Aand hverken vred eller vaandede sig under disse Brydninger, han bukkede aldrig under i nogen indvortes Strid, han var uopreven og uoptrevet, en hel Karl.

Paa denne gode Grund hvilede den tillidsfulde Frejdighed, der var det mest fremspringende Træk i hans Væsen, og som i vore Dage er sjælden nok hos den danske Ungdom. Var han indadtil paa det Rene med sig selv, da følte han sig ganske ubekymret om al fremmed, uberettiget og uvedkommende Kritik; derfor var han frimodig, naar det gjaldt om at begynde, ufortrøden og udholdende, naar det kom an paa at blive ved, trofast i ethvert personligt Forhold. Han kunde synes fremfusende, ja han kunde være det; han følte sig ikke meget for, prøvede sig ikke meget frem; men der laa noget Stort paa Bunden af hans Sjæl, som forklarer dette Træk: han gjorde sig aldrig Umag for at behage Nogen. Der var dem, som følte sig stødte tilbage heraf, som savnede den beregnede Selvdæmpelse og bestandige

Agtpaagivenhed paa sig selv ligeoverfor Andre, som især Forfængeligheden fordrer af Enhver, den skal give sit Bifald. Men hvad der stødte hine bort, det tiltrak netop dem, der sluttede sig til ham, denne aandelige Styrke, der kun kendte Slappethed og Livstræthed af Navn, og denne raske Tillid, der var saa fjernt fra Laubbildskhed og Hovmod, men som uforsagt skuede frem foran sig. Man behøvede kun at se hans hurtige og faste Gang, naar han gik ned ad Gaden, for at gætte, at denne Skikkelse havde Bygrad og Muskler til at bære flere Byrder og Bekymringer end sine egne, og der er næppe nogen af hans Venner, der ikke har ham at takke for beroligende eller opmændende Indtryk, om det saa blot var gennem en henkastet Bemærkning, et Ord, eller et Slag paa Skuldren i rette Tid. Ingen af dem har oftere og med stærkere Ord omtalt denne Fr. Nutzhorns moralske Indflydelse end En, hvem man uden Indiskretion tør paaberaabe sig, den i Krigen faldne Jens Paludan-Müller, hvis tungsindige Natur uvilkaarlig rettede og opklarede sig ved Omgangen med Nutzhorn. «Hvilken Betydning,» sagde han en Dag, «maa det ikke have ved Nutzhorns Lærervirksomhed, selv om den ikke udmærker sig ved den strengeste Disciplin, at Drengene har et saa dygtigt Eksemplar paa aandelig Sundhed for sig i deres Lærer!» Sund, ren og stærk, disse Ord kommer En uafsladligt paa Læberne eller i Pennen, naar man vil forsøge paa at genkalde Frederik Nutzhorns Natur. Et Daguerreotyp-Billede af ham som ganske ung Student viser en hos en Yngling ualmindelig Uskyld i det opvakte Blik, og saaledes var han: ren i Tanker, ren i Tale; hans sjælelige Sundhed bevaredes ved Renheden i hans Sind. Af hans Styrke fulgte hans uendelige Godmodighed: ingen Spøg eller Skemt kunde fornærme ham, naar den var ment som Skemt; aldrig formaaede nogen spids Bemærkning eller noget drillende Ord at bringe den Egenkærlighed eller Selvtilfredshed til at vise sig, der hos svage Naturer træder frem af Skjulet i samme Øjeblik, den bliver saaret; al sygelig Pirrelighed var ham fremmed. En saadan Karakter har sit tilsvarende Ideal; man kan kende et Menneskes Ejendommelighed paa, hvad det er, han ser op til. Flid, Intelligens, Talent, Geni — det forstaaer sig af sig selv, at Frederik Nutzhorn satte megen Pris paa alt dette; men det Eneste, som han beundrede, var Karakteren, den oprindeligt kraftige Karakter, den uforsagte og faste Vilje. Hverken overlegen Begavelse eller (endnu mindre) fornem Fødsel virkede

blændende paa ham; han var opdraget til Trods mod al moralsk forvirrende Forskellighed i Menneskenes Vilkaar, til Trodsen paa den væsenlige og dybeste Lighed, til at sætte sin Ære i frit at hævde Menneskeværdighedens Ret ligeoverfor alle udvortes Fortrin; den energisk sluttede Personlighed alene, hvad enten den aabenbarede sig i det mandigt Store eller i det kvindeligt Tilbageholdne, vakte hans Ærefrygt og igennem den hans varmeste Kærlighed.

Frederik Nutzhorn blev Student 1851 og var til sin Død Student af Hjertet. Han bevarede Studenterbevidstheden og Studenterinteresserne langt ud over den Aider, hvori disse i Almindelighed fastholdes af Andre end dem, der gaar op deri; han deltog i to af de nordiske Studentermøder, vedligeholdt talrige Forbindelser i Broderrigerne og syslede med Planer og Forslag til en Sammensmeltning af Studierne ved de nordiske Universiteter. Det akademiske Kammeratliv laa desuden for hans Personlighed. Han havde den Modgang tidligt ved Døden at berøves sin jævnaldrende Vennekreds; yngre Venner traadte i de ældres Sted; men sluttede han sig end nøje kun til Faa, saa var han dog Kammerat med Mange og levede opfyldt af Samfundsaaenden mellem Studenterne, som den f. Eks. raadede paa Ehlers' Kollegium, hvor han boede længe, eller i et snævrere Selskab, der i nogle Aar saaledes hos ham og om ham. Saa god Kammerat han imidlertid var, saa var der dog Noget i ham, der holdt sig ganske udenfor Samlivet med Andre. Enhver af de Mangfoldige, der har kendt ham af jævnlig Omgang i Selskabslivet eller i Studenterforeningen, har sikkert fundet ham meget aaben og meddelsom, og vistnok var Meddelelse ham en Trang; men isørigt var han ingentunde nogen aaben Natur. Han var snarere som et Hus, hvor Flojddørene staa aabne for Alle og Enhver til alle de ydre Værelser, men for hvis inderste Kammer Nøglen er drejet om og Slaaen skudt forsvarligt for. Om sine dybeste Interesser udtalte han sig selv til nære Venner aldrig ligefrem; naar man kendte hans Standpunkt, var det fordi man gættede eller sluttede sig til det. Saaledes følte man, at hans Dogmetro efterhaanden havde befæstet sig i en stærk Forskansning.

Som Student valgte Nutzhorn uden Vaklen den klassiske Filosofi til sit Studium og dyrkede denne Videnskab som Madvigs Elev i den Aand, i hvilken hans Lærer har grundlagt den hertillands. Fra Madvig fik han den store Ædruelighed, der betegnede hans Forskning, den uhyre Kulde ligeoverfor Autoriteter,

og den Mistillid til kunstige Tankebygninger og Forklaringsforsøg, som var næsten endnu stærkere end hans Agtpaaagivehed ligeoverfor Overleveringen. Af sit Eget medbragte han en ungdommelig Iver for paa ethvert Punkt at se med egne Øjne, særegne Sympatier og en personlig Ejdommelighed, som ledede ham ind paa visse Retninger, til hvilke Mesteren mere ved sin Opmuntring end ved sit Eksempel havde henvist. For det Første skød han i sit Studium — saasandt der ikke var Tale om ligefrem Pligt — den latinske Literatur helt og holdent tilside; den interesserede ham ikke det allermindeste. I Modsætning hertil elskede han og glædede han sig ved den græskes Oprindelighed. Han levede sig ind i denne Literatur. Ikke blot var han Sproget saaledes mægtig, at han læste de græske Forfattere med samme Lethed som vi Andre de moderne, men det var, som om det Spænd af Aarhundreder, den Spaltning i Livsbetragtning, det gabende Svælg imellem Sæder og Personligheder dengang og nu tabte sin adskillende Magt for hans Bevidsthed, naar han fordybede sig i den græske Aand. En letbevægelig og frisk Fantasi stillede ham de svundne Tiders Mennesker og Vilkaar levende for Øje. Saa kritisk som han var, lod han sig sjældent i sin Læsning opholde af Enkeltheder; han stræbte til et samlet, fyldigt Helhedsindtryk; han overgav sig til det med Forglemmelse af alt Andet. En Sommerferie anvendte han f. Eks. helt til — liggende under et Træ ude paa Landet — at læse Platon igennem fra Ende til anden. Man kan stole paa, at han under denne Læsning har følt sig i sit Element.

For det Andet laa det i hans Helhed og Sundhed som Person og Karakter, at han ikke kunde være abstrakt Videnskabsmand, men maatte tage hele sin menneskelige Dannelse med sig i sin Videnskab. De Afhandlinger, han har skrevet, vidner om, at han mindst af Alting var Stokfilolog. Man véd, hvor let Filologien kan blive den mest faglige af alle Fagvidenskaber, hvor megen Tid og Kraft dens forberedende Undersøgelser kan tage. Men skøndt Nutzhorn hverken vragede eller holdt sig for god til den omhyggeligste Indtrængen i det Grammatiske eller den smaa-ligste Tekstkritik, rystede han dog med Lethed Bogstøvet af sig; hans mangecartede, særlig hans æstetiske Interesser gav ham nye og højere Synspunkter og med disse videre Udsigt og friere Blik end der er Flertallet forundt. Hans Begavelse var fortrinsvis kritisk, men selv som Kritiker fornægtede han ikke sin Natur; i god Overensstemmelse med det Udelte og Heistøbte i hans

Væsen var han som Kritiker fortrinsvis antikritisk, gendrivende, genoprettende. Saaledes viste det Danske i hans Sindelag sig ogsaa i hans videnskabelige Beskrivelse, modsat den tyske Filologs dristige, men til løse Gissninger tilbøjelige Udvikling.

Grundtrækket i hans Forstand var Raskhed, Lethed, Hurtighed. Han havde en sjælden Gave til med et Øjeblik at finde sig tilrette og komme ind i en Sag; han fik i yderst kort Tid et fuldkomment Overblik og formaaede ved en betydelig Evne til at forbinde og opføre at danne sig en tydelig Forestilling om et Hele selv af meget sparsomme Antydninger; og denne aandelige Stedsans betegnede ham ikke blot som Videnskabsmand, men stod ham bi i Livet. Kom han saaledes end fra et Hjem, der holdt en Del igen mod Tidsaandens Strømning, følte han sig dog straks ved sin Indtrædelse i Studenterverdenen aldeles hjemme og fuldstændig retledet. Han var — modsat de fleste fremmelige Naturer — straks ung med de Unge, straks fra Begyndelsen af haade i nationale, literære og politiske Sympatier i ungdommelig men indsigtfuld Forstaaelse med sin Tid og dens Stræben. Hans Aand var meget frugtbar og hans Frembringelsesdrift i bestandig Fart. Saasnart han fæstede sin Opmærksomhed paa en Sag, straks strømmede da en Mængde Indfald til, overraskende Opløstelser, interessante Overensstemmelser, Sammenligninger hentede fra hans store Kundskabsforraad; men denne Rigdom medbragte ikke selv sin Form; det var en Strømning som en Flod, der medfører Guldstøv, men det kostede ham Umag at faa udskilt og lutret hvad han vilde beholde. Han drejede og vendte enhver Sag saalænge, til han bemærkede næsten alle mulige Synspunkter. Han havde næppe nævnet én Grund for en vis Betragtning, før han, endnu inden nogen Anden fik sagt sin Mening, selv nævnte ti Grunde imod. Dette gav hans Tale en vis Usikkerhed og Uro og undertiden et Skin af Forvirring. Dog det var ikke Forvirring, men altfor udviklet, man kunde sige ensidig udviklet Alsidighed; han forstod ikke ret at slaa Knude paa Traaden, at sige Stop og Holdt, med hele Personlighedens Samtykke at slaa sig til Ro i en formbestemt Ensidedighed; tiltrods for sin æstetiske Dannelse manglede han en skærpet Formsans, savnede en vis sund og gavnlig, man véd ikke ret, om man skal kalde det Begrænsethed eller Begrænsning. Han skrev meget bedre end han talte. Hans Stil var, om end ikke gennemformet, dog rask, frisk, klar uden Søgthed eller Snirkler, men ligesom han dannede sig

en Dom gennem at forkaste en anden, saaledes rettede han ubarmhjerligt naar han skrev; delte han fra først af Siden ved en Margen, kunde man være vis paa, at Afhandlingen som færdig stod helt og holdent i Margenen. Hans mangeartede Deltagelse for literærhistoriske, kunstneriske, grammatiske og Opdragelses-Spørgsmaal er afspejlet i hvad han har skrevet^{*)}.

Frederik Nutzhorns Liv var et meget arbejdsomt: han ernærede sig i Kjøbenhavn som Lærer, og gav altid en Mængde Undervisningslimer i Skoler og privat. Som Doktor holdt han desuden Forelæsninger paa Universitetet, hvor han var udset til en Professorplads. Det var kun i Ferierne, at han kunde forlade Kjøbenhavn og trække frisk Luft enten ude paa Landet eller paa mindre Udflugter. Sin første større Rejse foretog han i Vinteren 1863--64, da en uimodstaaelig Længsel kaldte ham til Rom. Skønt han blot kunde opholde sig 6 Uger dernede, skønt Rejsen, som tilmed rev ham ud af hans Virksomhed, krævede et betydeligt Pengeoffer, og skønt han havde sikker Udsigt til om ikke lang Tid at foretage en meget længere Rejse med offentlig Understøttelse, kunde ingen Fornuftovervejelse holde ham tilbage. «Hvem véd,» sagde han, «hvad der siden kan træde i Vejen for at jeg faar Rom at se, og nu brænder jeg efter at komme derned.» Han kom heller ikke senere til Rom.

I Sommeren 1865 blev han forlovet. Han tilbragte endnu en kort Tid hjemme, hans Livs lykkeligste Afsnit. I Efteraaret tiltraadte han sin anden Rejse: det var hans Agt at gennemgaa Haandskrifter af Aristofanes i Venedig og Ravenna, at begive sig til Rom, og dernæst under et længere Ophold i Athen at studere det nygræske Sprog, som han allerede tidligere havde lagt sig efter, og for hvis Studium han havde draget Nytte af de nygræske Afsendinges Ophold i Kjøbenhavn i Anledning af

^{*)} De vigtigste Titler er disse: *Om Danaidesagnet, Den antike Tragødiens Charaktertegning, Table Epopeer af den trojanske Sagnkreds, Præteritumsbetegnelsen i Græsk og De Epicharmo Pythagoreo*, henholdsvis i 2det, 3die, 4de, 5te og 7de Bind af *Tidsskrift for Philologi og Pædagogik*. Blandt talrige Bladartikler og Anmeldelser kan mærkes en Anmeldelse af Goseh's: *De lærde Skolers Undervisningsplan*, *Tidsskriftets* 6te Bind. For Doktorgraden, som han tog 1868, skrev han: *De Homeriske Digtes Tilblivelsesmaade, Undersøgelse om den opløsende Homerkritiks Berettigelse*. En Række polemiske Artikler har han samlet i Flyveskriftet: *E. F. Nielsens Doctor-disputats, med særligt Hensyn til Paastanden om videnskabelig Selvstændighed*, 1862.

Kong Georgs Tronbestigelse. Han naaede ikke længer end til Venedig. Han fik fuldendt en Jævnførelse af Haandskrifterne til Aristofanes, udført med nøjsommelig og udholdende Flid efter næsten ulæselige Tekster, tilendebragt ved Vintertid i Dogepaladsets kolde og fugtige Bibliotek. Den findes nu paa Universitetsbiblioteket. I December Maaned fik han Efterretning om sin Faders pludselige Død. Fra den Dag af følte han sig ikke mere rask. Først syntes Sygdommen blot Forkølelse, saa erklæredes den for gastrisk Feber, efterhaanden gik den over til en voldsom Tyfus; i flere Uger kæmpede hans kraftige Ungdom med Feberen; tilsidst bukkede den under. Skønt han var sengeliggende i fremmed Land, blev han dog omhyggelig plejet; den norske Konsul Hr. Bødtker og hans Familie tog sig broderligt af ham under hele hans Sygdom. Han var kun 31 Aar gammel, da han døde.